

Závěry Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15.06.1961, sp. zn. Cp 69/61, ECLI:CZ:NS:1961:CP.69.1961.1

Číslo: 62/1961

Právní věta: Některé sporné otázky rozhodčího řízení (vyhl. č. 184/1959 Ú. l.)

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 15.06.1961

Spisová značka: Cp 69/61

Číslo rozhodnutí: 62

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Závěry

Hesla: Řízení rozhodčí

Předpisy: 184/1959 Ú. 142/1950 Sb. § 405a

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 62/1961 sb. rozh.

Některé sporné otázky rozhodčího řízení (vyhl. č. 184/1959 Ú. l.).

(Sdělení závěrů občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu z 15. června 1961, Cp 69/61).

Nejvyšší soud ve snaze pomoci nižším soudům při řešení sporných otázek týkajících se rozhodčího řízení (srov. vyhl. č. 184/1959 Ú. l.) a ve snaze spolupůsobit k zajištění úspěšného splnění úkolů ROH uložených jim na poli rozhodování pracovních sporů zaujal v otázkách, které se vyskytly jako sporné v praxi soudů a které byly zjištěny na základě preventivní a rozhodovací činnosti soudů jako otázky sporné v praxi rozhodčích orgánů toto stanovisko:

1. Rozhodčí řízení je nutno považovat za zavedené ve smyslu ustanovení § 405 a) odst. 2 o. s. ř., když členská schůze základní organizace ROH v závodě projednala zavedení rozhodčího řízení a současně také v rámci organizačních opatření k zajištění rozhodčího řízení rozhodla, od kterého dne se budou pracovní spory na závodě projednávat v rozhodčím řízení.

Bylo-li již rozhodčí řízení na závodě zavedeno, nemohou soudy zásadně rozhodovat spory, k jejichž projednání jsou výlučně příslušné ve smyslu § 2 vyhl. č. 184/1959 Ú. l. rozhodčí orgány. V těchto případech soud žalobu odmítne proto, že věc nebyla dříve projednána v rozhodčím řízení [§ 405 a), b) o. s. ř., § 2 odst. 2 vyhl. č. 184/1959 Ú. l.] a postoupí spisy příslušnému rozhodčímu orgánu [§ 57 odst. 1 písm. b) a odst. 3 o. s. ř.].

2. U soudu lze projednat pracovní věci zejména v těchto případech:

a) Jde-li o věci zahájené podáním žaloby u soudu před zavedením rozhodčího řízení;

b) v případech, kdy nebylo dosud na závodě zavedeno rozhodčí řízení;

c) v případech, kdy není pro zaměstnance závodu ustaven ani závodní ani místní výbor základní organizace ROH, tj. jde-li o zaměstnance v závodech, kde je sice ustavena základní organizace, ale počet členů nedosahuje 20, takže se tam volí místo závodního výboru pouze závodní důvěrník;

d) v případech, kdy nároky z pracovního poměru jsou uplatněny teprve po skončení pracovního poměru, tj. nebyl-li podán před skončením pracovního poměru návrh na zahájení rozhodčího řízení o sporném nároku na závodě, kde spor vznikl, a nejde o spor, jehož předmětem je vznik, trvání nebo skončení pracovního poměru;

e) ve věcech týkajících se podnikových bytů a důchodového zabezpečení zaměstnanců (srov. vládní vyhl. č. 151/1960 Sb., pokud jde o rozhodování ve věcech invalidního a částečného invalidního důchodu), které nepodléhají rozhodčímu řízení podle § 2 cit. vyhl., dále ve sporech, které nemají povahu pracovních sporů (např. spory ze smlouvy o dílo), v pracovních sporech státních zaměstnanců, pokud je dána pravomoc soudů (srov. vyhl. ÚRO č. 13/1961 Sb., srov. i rozhodnutí č. 56/54 Sbírky rozhodnutí čs. soudů) a zaměstnanců společenských organizací; ve sporech mezi spoluzaměstnanci;

f) ve sporech, pro něž jsou sice příslušné rozhodčí orgány, avšak řízení o nich bylo bezvýsledné (srov. § 2 odst. 2, § 13 vyhl. č. 184/1959 Ú. l.).

3. Soud, jemuž byla věc předložena pro bezvýslednost rozhodčího řízení, nemusí zkoumat, zda bylo učiněno zadost požadavku předchozího řízení podle § 9 odst. 2 zák. č. 58/1956 Sb., resp. § 12 zák. č. 71/1958 Sb.

4. Také v rozhodčím řízení – stejně jako v řízení soudním – platí zásada, že právnickou osobou není závod, nýbrž jen podnik (srov. § 9 zák. č. 51/1955 Sb. ve znění vyhl. č. 68/1958 Sb.).

5. V těch případech, kdy závod, který byl delimitován, zůstává samostatným útvarům (srov. § 37 vyhl. č. 68/1958 Sb.) i po delimitaci, delimitace sama nemá vliv na rozhodčí řízení, které bylo na závodě zavedeno již před delimitací. Pracovní spory se dále projednávají v rozhodčím řízení, a to i tehdy, když v podniku, do něhož byl závod delimitován, rozhodčí řízení zavedeno nebylo.

V těch případech však, kdy na delimitovaném závodě nebylo před delimitací rozhodčí řízení zavedeno, zatím co v nastupujícím podniku bylo členskou schůzí ROH rozhodčí řízení již zavedeno, je třeba, aby členská schůze delimitovaného závodu se usnesla na zavedení rozhodčího řízení.

6. Určovací návrhy jsou v rozhodčím řízení přípustné.

7. Směřuje-li rozhodnutí rozhodčího orgánu proti několika zaměstnancům (např. proti vedoucímu prodejny a třem hmotně odpovědným prodávacům), nutno mít zato, že v případě, kdy jen jeden z nich podá námitky, je tím sistováno celé rozhodnutí.

8. Tam, kde rozhodčí řízení bylo bezvýsledné a spor byl předložen k rozhodnutí soudu (§ 12 odst. 1 vyhl. č. 184/1959 Ú. l.), je obnova řízení možná. O povolení obnovy rozhodne soud první stolice, který také provede řízení o obnovu.

Návrh na obnovu řízení není však možný tam, kde námitky podány nebyly.

9. Nápravu nezákonného rozhodnutí rozhodčího orgánu lze zjednat jen zásahem Krajské odborové rady, která po projednání s krajským soudem a krajskou prokuraturou přezkoumá nezákonné rozhodnutí rozhodčího orgánu (resp. smír jím schválený, který je v odporu se zákonem) a uloží rozhodčímu orgánu, aby ve věci znovu jednal a vydal nové rozhodnutí (příp. aby odvolal schválení smíru), a to tak, aby odpovídalo stanovisku, které ve věci zaujala Krajská odborová rada.

Stížnost pro porušení zákona (§ 210 o. s. ř.) není přípustná.

10. V případech, kdy rozhodčí řízení zůstalo bezvýsledným, projedná soud podle § 405 b) odst. 1 o. s. ř. jako žalobu návrh, který podal účastník u rozhodčího orgánu a který po bezvýsledném rozhodčím řízení postoupil závodní výbor základní organizace ROH okresnímu soudu. Soud tedy podle cit. ustanovení rozhoduje ve věci jako o nové žalobě bez ohledu na eventuální předcházející rozhodnutí rozhodčího orgánu.

Soud vychází tedy jen z návrhu podaného v rozhodčím řízení, nezabývá se námitkami jako opravným prostředkem a rozhodnutí soudní ve svém výroku nevyjadřuje vůbec vztah k rozhodnutí rozhodčího orgánu ani k podaným námitkám (soud tedy rozhodnutí rozhodčího orgánu ani výslovně nepotvrzuje ani nemění ani neruší a nerozhoduje také o tom, zda se námitky zamítají, či zda se jim vyhovuje).

11. Soud, jemuž věc byla předložena po bezvýsledném rozhodčím řízení, je oprávněn rozhodnout jen o těch nárocích, které byly uplatněny v rozhodčím řízení.

Došlo-li by však k rozšíření žaloby ohledně téhož nároku, který byl již předmětem rozhodčího řízení, lze změnu připustit bez předchozího rozhodčího řízení (např. se u soudu zjistí, že manko v inventovaném období bylo vlastně větší. Žalobu lze před soudem v tomto směru rozšířit, aniž by to vyvolalo nutnost projednání rozhodčím orgánem).

Tam však, kde by šlo o uplatnění nového nároku (např. vedle nároku na odměnu za práci přes čas by byl před soudem uplatněn ještě nárok na peněžitou náhradu nevybrané dovolené na zotavenou), změna přípustná není; o tomto nároku musí být nejprve jednáno v rozhodčím řízení.

12. Pro jednání před soudem z hlediska poplatkového platí jen osvobození podle ustanovení § 10 odst. 1 písm. b) zák. č. 173/1950 Sb. ve znění zák. č. 10/1959 Sb. a jinak žádné osvobození věcné ani osobní v úvahu přijít nemůže.

Povinnost k úhradě soudních poplatků je třeba posuzovat podle toho, kdo podal návrh na projednání sporu v rozhodčím řízení bez ohledu na to, na podkladě námitek kterého z účastníků sporu se spor dostal k soudu.

Podal-li tedy v rozhodčím řízení návrh podnik, bude v řízení před soudem vyzván, aby zaplatil poplatek dříve, než bude zahájeno řízení; z toho plyne i důsledek, že v případě nezaplacení poplatku bude nutno žalobu odmítnout.

K odůvodnění závěrů sub 1.-12. se uvádí:

Význam rozhodčího řízení na závodech zdůraznila již směrnice pléna Nejvyššího soudu č. j. Pls 2/60 (rozh. č. 27/60 Sbírky rozh. čs. soudů), když vytyčila jako první základní zásadu vyjadřující politické cíle pracovního práva zásadu, podle níž rozhodující úlohu při řešení pracovně právních vztahů mají společenské organizace, na něž jsou přenášeny některé funkce státních orgánů (srov. čl. 5 ústavy). Usnesením IV. všeodborového sjezdu o závodních výborech základních organizací ROH (zák. č. 37/1959 Sb.), které svěřilo rozhodování pracovních sporů závodnímu výboru ROH nebo orgánu jím pověřenému (čl. 8 usnesení sjezdu) a zákonem č. 46/1959 Sb., který zavedl obligatorní rozhodčí řízení v závodě téměř pro všechny pracovní spory, byly vytvořeny z orgánů ROH specifické orgány

výlučně příslušné rozhodovat pracovní spory se zvláštní úpravou jejich postupu, svěřenou směrnicím ÚRO (srov. vyhl. č. 184/1959 Ú. l.; srov. i vyhl. č. 13/1961 Sb., kterou se vydávají směrnice o provádění rozhodčího řízení v pracovních sporech státních zaměstnanců; srov. i směrnice pro rozhodování prac. sporů ve výrobních družstvech vydané usnesením představenstva ÚSVD ze dne 27. ledna 1960, poř. č. 17 Věstníku ÚSVD č. 4 ze dne 13. února 1960), a vytvořil se tím zásadně i kvalitativně jiný způsob řešení sporů z pracovního poměru, než je způsob soudní.

V souvislosti se zavedením rozhodčího řízení se vyskytla v praxi řada sporných otázek:

ad 1:

V základní otázce týkající se pravomoci jak rozhodčích orgánů, tak i soudů, totiž v otázce, kterým dnem je nutno považovat rozhodčí řízení za zavedené ve smyslu ust. § 405 a) odst. 2 o. s. ř., zastává Nejvyšší soud toto stanovisko:

Podle § 1 vyhlášky č. 184/1959 Ú. l. o zavedení rozhodčího řízení rozhoduje krajská odborová rada. Členská schůze základní organizace ROH v závodě projedná zavedení rozhodčího řízení a závodní výbor této organizace oznámí (krajské odborové radě, v Praze Pražské odborové radě, krajskému, v Praze městskému soudu a krajské, v Praze městské prokuratuře), od kterého dne budou pracovní spory v závodě projednávány v rozhodčím řízení.

Členská schůze ROH projedná současně také organizační opatření potřebná k zajištění rozhodčího řízení na závodě; v tom směru zejména rozhodne, zda bude rozhodčí řízení provádět pouze závodní výbor sám nebo také dílenské výbory a v jakém rozsahu (§ 3 odst. 1 vyhl. č. 184/1959 Ú. l.), od kterého dne se budou pracovní spory na závodě projednávat v rozhodčím řízení a kdy a kde bude možno podávat návrhy na zahájení rozhodčího řízení (§ 3 odst. 2 cit. vyhl.).

Soudy musí z moci úřadu zkoumat, nemá-li soudnímu projednávání pracovního sporu předcházet rozhodčí řízení na závodě. Vzhledem k tomu, co bylo shora uvedeno, nestačí však pouze zjistit, že krajská odborová rada určitý závod pro zavedení rozhodčího řízení vybrala, ale třeba vyšetřit, zda členská schůze na závodě zavedení rozhodčího řízení projednala a současně také v rámci organizačních opatření k zajištění rozhodčího řízení rozhodla, od kterého dne mají být projednávány pracovní spory v rozhodčím řízení. Teprve tímto dnem je pokládat rozhodčí řízení za zavedené ve smyslu ustanovení § 405 a) odst. 2 o. s. ř. Toto zákonné ustanovení nutno totiž vykládat v souvislosti s ustanovením § 1 vyhl. č. 184/1959 Ú. l. (srov. rozh. č. 6/61 Sbírky rozh. čs. soudů).

Bylo-li již rozhodčí řízení na závodě zavedeno, nemohou soudy zásadně rozhodovat spory, k jejichž projednání jsou výlučně příslušné ve smyslu ust. § 2 cit. vyhl. rozhodšá orgány. V těchto případech soud žalobu odmítne proto, že věc nebyla dříve projednána v rozhodčím řízení [§ 405 a), b) o. s. ř., § 2 odst. 2 vyhl. č. 184/1959 Ú. l.) a postoupí spisy příslušnému rozhodčímu orgánu.

K odůvodnění tohoto stanoviska se uvádí:

Speciální ustanovení o. s. ř., která upravují rozhodčí řízení v pracovních sporech [§ 405 a) – d)] nemají výslovně ustanovení v tom směru, zda v případě, dojde-li k odmítnutí žaloby soudem proto, že věc nebyla dříve projednána v rozhodčím řízení, mají být spisy zaslány příslušnému rozhodčímu orgánu nebo je-li odmítnutím žaloby věc pro soud vyřízena.

Ani vyhláška ÚRO, kterou se vydávají směrnice pro rozhodování pracovních sporů v závodech uveřejněná pod č. 184/1959 Ú. l. takového ustanovení nemá.

Podle § 57 odst. 3 o. s. ř. odmítne-li soud návrh podle odst. 1 písm. b) a dá-li se z návrhu na zahájení řízení zjistit, který zvláštní soud nebo orgán státní správy je ve věci příslušný, postoupí návrh po

právní moci usnesení o odmítnutí příslušnému soudu nebo orgánu státní správy. I když toto ustanovení podle jeho slovního znění předpokládá, že jde o postoupení příslušnému zvláštnímu soudu nebo orgánu státní správy, je nutno mít zato, že je na místě, aby obdobně bylo postupováno i v případech, kdy dojde k odmítnutí žaloby proto, že nedošlo k projednání věci u příslušného orgánu a že tedy i v takovém případě má soud postoupit návrh, resp. žalobu příslušnému rozhodčímu orgánu.

Důvody, jež vedly zákonodárce k tomu, aby uložil postoupení věci příslušnému zvláštnímu soudu nebo orgánu státní správy v případě odmítnutí návrhu platí totiž i v tomto případě. Jde tu o to, aby byly zachovány hmotněprávní účinky spojené s podáním návrhu (§ 58 odst. 1 o. s. ř. obdobně), a aby k zajištění zákonných práv pracujících mohlo být v řízení bez dalšího pokračováno, a aby byla zajištěna rychlá ochrana práv pracujících. Tento důvod platí zejména ve sporech pracovních; tato skutečnost došla i ve vyhl. č. 184/1959 Ú. l. svého zřejmého výrazu (srov. § 5 odst. 1, § 12 vyhl.).

Z těchto důvodů nutno tedy mít zato, že v případě odmítnutí žaloby, již je uplatněn nárok z pracovního poměru § 405 a) o. s. ř.), postoupí soud spisy příslušnému rozhodčímu orgánu (srov. stanovisko Nejvyššího soudu č. Cp 163/60, publikované ve „Výběru“, běžné č. 41/1960).

ad 2:

U soudu lze projednávat pracovní věci zejména v těchto případech:

a) Jde-li o věci zahájené podáním žaloby u soudu před zavedením rozhodčího řízení:

K odůvodnění tohoto stanoviska, které je konformní s postupem voleným pro řízení podle § 12 zák. č. 71/1958 Sb. (srov. rozh. č. 34/59 Sbírky rozh. čs. soudů), se zejména poukazuje na čl. VII posl. věty zák. č. 46/1959 Sb., podle něhož ust. § 405 a), § 405 d) o. s. ř. se nevztahují na spory, zahájené před účinností tohoto zákona.

b) V případech, kdy nebylo dosud na závodě zavedeno rozhodčí řízení:

Podle článku 8 usnesení IV. všeodborového sjezdu o závodních výborech základních organizací Revolučního odborového hnutí (zák. č. 37/1959 Sb.) projednává a rozhoduje v rozhodčím řízení spory z pracovního poměru závodní výbor anebo orgán, který závodní výbor rozhodováním těchto sporů pověřil. Při řešení otázky, jak postupovat v případech, kdy byla podána žaloba, ve které byl uplatněn nárok vyplývající z pracovního poměru, po tom, kdy tento zákon nabyl účinnosti, není možno pominout článek 9 cit. usnesení, podle kterého při rozhodování pracovních sporů závodní výbor postupuje podle směrnic Ústřední rady odborů; tyto předpisy též určují, v kterých případech je možno tyto nároky uplatnit na soudě. V § 2 odst. 2 vyhlášky č. 184/1959 Ú. l. jsou uvedeny případy, kdy je možno projednat pracovní spor u soudu bez provedení rozhodčího řízení. Je to možné mimo jiné i tehdy, jestliže nebylo dosud na podkladě rozhodnutí krajské odborové rady zavedeno rozhodčí řízení [písm. b) cit. ustanovení]. Stejně ustanovení má i § 405 a) odst. 2 písm. b) o. s. ř. ve znění zák. č. 46/1959 Sb., který nabyl účinnosti 1. září 1959.

Ze shora uvedených ustanovení vyplývá, že soud se bude muset, jestliže jde o spor z pracovního poměru, zabývat mimo jiné i tím, zda na závodě již bylo anebo nebylo zavedeno rozhodčí řízení na podkladě rozhodnutí krajské odborové rady (srov. rozh. 4 Cz 11/60, které bylo uveřejněno pod č. 3/61 Sbírky rozh. čs. soudů).

c) V případech, kde není pro zaměstnance závodu ustaven ani závodní ani místní výbor základní organizace ROH, to je, jde-li o zaměstnance v závodech, kde je sice ustavena základní organizace, ale počet jejích členů nedosahuje 20, takže se tam volí místo závodního výboru pouze závodní důvěrník [§ 2 odst. 2 písm. a) cit. vyhl.].

Ve výrobních družstvech se odborové organizace pro zaměstnance neustanovují. Pokud je zaměstnanec – nečlen družstva odborově organizován, je jeho základní organizace mimo družstvo. Smyslem rozhodčího řízení však je, aby se pracovní spory řešily především tam, kde vznikly, a v prostředí, kde lze nejlépe zjistit příčiny sporu a také nejlépe uplatnit výchovné poslání rozhodčího řízení. Tomu by neodpovídalo, kdyby měl spory rozhodovat odborový orgán, jenž by vůči zaměstnanci – nečlenu družstva působil jako základní organizace, avšak stál mimo družstvo. Zaměstnanec – nečlen družstva proto uplatňuje svoje nároky z pracovního poměru přímo u soudu (pokud ovšem nebude zjednána náprava jinak, např. jednáním uvnitř družstva, stížností u družstevního svazu apod.).

d) V případech, kdy nároky z pracovního poměru jsou uplatněny teprve po skončení pracovního poměru, to je, nebyl-li podán před skončením pracovního poměru návrh na zahájení rozhodčího řízení o sporném nároku v závodě, kde spor vznikl, a nejde o spor, jehož předmětem je vznik, trvání nebo skončení pracovního poměru [§ 2 odst. 2 písm. c) cit. vyhl.].

e) Ve věcech týkajících se podnikových bytů a důchodového zabezpečení zaměstnanců (srov. však vládní vyhlášku č. 151/1960 Sb. pokud jde o rozhodování ve věcech invalid. a částeč. invalid. důchodu), ve věcech, které nepodléhají rozhodčímu řízení podle § 2 odst. 3 cit. vyhl., dále ve sporech, které nemají povahu pracovních sporů (např. spory ze smlouvy o dílo), v pracovních sporech státních zaměstnanců, pokud je dána pravomoc soudů (srov. § 17 odst. 2 cit. vyhl., usnesení předsednictva ÚRO, kterým se stanoví odchylky v působnosti závodních výborů ve státních orgánech a v některých organizacích a vyhl. č. 13/1961 Sb.; srov. i rozh. č. 56/1954 Sbírky rozh. čs. soudů); ve sporech mezi spoluzaměstnanci.

f) Ve sporech, pro něž jsou sice příslušné rozhodčí orgány, avšak řízení o nich bylo bezvýsledné (srov. § 2 odst. 2, 13 cit. vyhl.).

Otázky týkající se řízení před rozhodčím orgánem:

Řízení před rozhodčím orgánem, kterým může být jen závodní výbor, případně dílenský výbor ROH, upravené vyhláškou č. 184/1959 Ú. l., zachovává všechny základní zásady civilního soudního řízení, která mají tak všeobecnou platnost, že se stávají nutně i zásadami rozhodčího řízení v pracovních sporech. Jde zejména o tyto zásady: zásadu socialistické zákonnosti (§ 8, § 9 vyhl.; srov. i § 7 odst. 1, § 8 odst. 1 a § 10 Směrnic pro rozhodování pracovních sporů ve výrobních družstvech ze dne 27. ledna 1960, poř. č. 17 Věstníku ÚSVD č. 4/60), zásadu materiální pravdy (§ 7; srov. i § § 4, 6 cit. směrnic ÚSVD) zásadu veřejnosti (§ 5 odst. 5; srov. i § 3 cit. směrnic ÚSVD), zásadu ústnosti (§ 7; srov. i § 3 cit. směrnic ÚSVD), zásadu dispoziční (§ 4; srov. i § 3 cit. směrnic ÚSVD), zásadu rovnosti účastníků (§ 6 odst. 2), zásadu přímosti (§ 7 odst. 1) i zásadu hospodárnosti řízení (§ 6 odst. 1; srov. i § 6, § 4 odst. 1, § 5 odst. 4, 5, 6 cit. směrnic ÚSVD). Jde však o řízení neformální, jednoduché a pružné, i když je podrobena určitým právním předpisům, jejichž výklad musí odpovídat intencím IV. všeodborového sjezdu a zásadám ústavy.

Rozhodčí orgán má postavení soudu. To se projevuje zejména těmito důsledky:

Podání návrhu v rozhodčím řízení má stejné účinky jako podání žaloby v řízení soudním. To znamená, že nárok uplatněný v rozhodčím řízení nelze uplatňovat žalobou u soudu, dokud se rozhodčí řízení nestalo bezvýsledným, a to i tehdy, kdyby mezitím došlo ke skončení pracovního poměru, z něhož spor vzešel. Podání návrhu má stejné účinky na promlčení jako podání žaloby (§ 97 obč. zák.). Dochází ke stavení běhu promlčecí lhůty pro promlčení nároku, který byl v rozhodčím řízení uplatněn. To znamená, že pokud rozhodčí řízení (resp. řízení soudní na ně navazující) trvá, nemůže být nárok promlčen. Doba tohoto řízení se tedy nezapočítává do promlčecí doby, ovšem za předpokladu, že účastník v řízení řádně pokračuje. Rozhodnutí rozhodčího orgánu, která nabyla

právní moci, jakož i smíry schválené rozhodčím orgánem, jsou stejně jako rozhodnutí soudní a smíry soudem schválené vykonatelné soudní exekucí [§ 14 vyhl. § 405 c) o. s. ř.]. Pro nároky přiznané rozhodnutím rozhodčího orgánu platí 10letá promlčecí lhůta podle § 91 odst. 1 obč. zák. a začíná běh nové promlčecí doby podle § 98 obč. zák. stejně jako v případech, kdy jde o rozhodnutí soudu.

Rozhodčí orgán může snížit náhradu škody podle zásad uvedených v § 7 zák. č. 71/1958 Sb. i v těch případech, kdy tak může podle § 10 cit. zák. učinit jenom soud. Nejvyšší soud zaujal v této otázce stanovisko pod 4 Cp 35/60 (srov. „Výběr“ č. 11/60) s poukazem na to, že opačný výklad zákona by vedl ke zúžení rozsahu působnosti rozhodčího řízení a byl by tak ve zřejmém rozporu se smyslem zavádění tohoto řízení.

V otázkách týkajících se rozhodčího řízení vznikly největší pochybnosti v těchto směrech:

ad 3:

Zda rozhodčímu řízení musí předcházet řízení podle § 12 zák. č. 71/1958 Sb. a řízení podle § 9 zák. č. 58/1956 Sb.:

K této otázce se uvádí:

Projednání náhrady škody podle § 12 cit. zák. na jedné straně a rozhodčí řízení na druhé straně má navzájem rozličnou povahu a závodní výbor v nich vystupuje v různých funkcích. Projednání podle § 12 cit. zák. má za účel určit výši náhrady, kterou chce podnik po zaměstnanci požadovat, čili má za účel určit výši požadavku ze strany podniku. Účast závodního výboru na tomto určení představuje účast závodního výboru na správě závodu v rámci pravomoci závodního výboru zúčastnit se na vyřizování významných věcí podniku (srov. usnesení IV. všeodborového sjezdu a zákon č. 37/1959 Sb.). Určení výše požadavku závodu je pak předpokladem pro vznik případného sporu mezi závodem a zaměstnancem a tím i předpokladem pro rozhodčí řízení, v němž závodní výbor má spor rozhodnout. Zde závodní výbor jež nevystupuje jako orgán zúčastněný na správě (vedení) závodu, nýbrž jako společenský orgán rozhodující pracovní spor místo soudu, při čemž v této funkci může přirozeně přezkoumávat a popř. i revidovat svoje vlastní stanovisko, které v řízení podle § 12 cit. zák. zaujal jako společenský orgán zúčastněný na správě (vedení) závodu.

Také řízení podle § 9 zák. č. 58/1956 Sb. má ve srovnání s rozhodčím řízením odlišnou povahu. Účelem řízení podle § 9 zák. č. 58/1956 Sb.

je - jak

uvádí směrnice ÚRO pod čl. III/7 vyhl. č. 11/1957 Ú. l. - dosáhnout toho, aby pokud možno největší počet odškodnění byl vyřízen mimosoudně. Závodní výbor je povinen objektivně a na podkladě znalosti pracovního prostředí a příčin úrazu posoudit odůvodněnost a přiměřenost uplatněných nároků, aby mohl oprávněným požadavkům poškozeného dát plnou podporu. Naproti tomu v rozhodčím řízení dochází výrazu vrcholná funkce orgánů ROH - funkce rozhodovací, i když se současně vychází z možnosti odklizení sporu dohodou.

I když však z vyhl. č. 184/1959 Ú. l. samotné, zejména také z jejich přechodných a závěrečných ustanovení neplyne, že by ust. § 9 zák. č. 58/1956 Sb. a § 12 zák. č. 71/1958 Sb. byla derogována, nelze trvat na stanovisku, že soud, jemuž byla věc předložena pro bezvýslednost rozhodčího řízení, musí zkoumat, zda bylo učiněno zadost požadavku předchozího řízení podle § 9 odst. 2 zák. č. 58/1956 Sb. resp. § 12 zák. č. 71/1958 Sb. a v případě, že nebyl splněn tento požadavek že musí žalobu odmítnout, když předtím dbal o odstranění nedostatků v tomto směru v rámci přípravy ústního jednání podle § 1, 45 o. s. ř. Uplatňování tohoto stanoviska v praxi by znamenalo prodlužování délky řízení, a to v neprospěch pracujících, zejména pak při uplatňování nároků z titulu

odškodnění pracovních úrazů. Rozhodčí orgán, jímž je závodní výbor ROH (případně dílenský výbor ROH) je povinen při projednání uplatněného nároku v rozhodčím řízení zjistit všechny skutkové okolnosti a na jejich základě rozhodnout (srov. např. § 6 odst. 1 vyhl. č. 184/1959 Ú. l.). V celém řízení se musí také účinně snažit o to, aby spor byl vyřešen smírnou cestou (§ 8 cit. vyhl.). Jestliže vzdor tomu řízení zůstane bezvýsledné a věc bude předložena soudu, stěžlí lze očekávat, že by nové projednání v závodním výboru ROH, který prováděl rozhodčí řízení, vedlo k jiným výsledkům. Pokud tedy rozhodčí řízení zůstane bezvýsledným, je účelné, aby soud rozhodl bez toho, že by předcházelo řízení podle § 9 odst. 2 zák. č. 58/1956 Sb. a § 12 zák. č. 71/1958 Sb., když účelu sledovaného těmito ustanoveními bylo provedením rozhodčího řízení dosaženo.

ad 4.):

Právní subjektivita v rozhodčím řízení:

Také v rozhodčím řízení – stejně jako v řízení soudním – platí zásada, že právnickou osobou není závod, nýbrž jen podnik. To vyplývá z ust. § 9 zák. č. 51/1955 Sb. ve znění vyhlášky č. 68/1958 Sb., podle něhož je právnickou osobou národní podnik. Ten se dělí dále, jak uvádí ustanovení § 37 cit. vyhlášky, na organizační útvary, jímž je v rámci činnosti podniku přesně vymezena působnost a stanoveny úkoly. Ve smyslu ustanovení § 65 cit. vyhlášky byly vydány zásady statutů výrobně hospodářských jednotek v průmyslu a stavebnictví. V čl. 86 těchto zásad se výslovně uvádí, že závod není právnickou osobou [srov. také komentář ÚRO k vyhl. č. 184/1959 Ú. l., který uvádí, že cit. vyhl. požaduje, aby už návrh na zahájení rozhodčího řízení (srov. § 4 cit. vyhl.) byl ve shodě se soudní praxí (srov. § § 5, 27 odst. 1 o. s. ř.) označen jako druhý účastník sporu ten organizační útvar, který je právnickou osobou].

Je-li tedy např. zavedeno rozhodčí řízení v n. p. Stavby silnic a železnic, které mají své sídlo v Praze a současně mají řadu stavebních správ, ovšem bez právní subjektivity, u nichž je také zavedeno rozhodčí řízení, protože tu je samostatný závodní výbor, musí před ZV ROH u stavební správy zastupovat podnik zástupce, který je zmocněn podnikem majícím právní subjektivitu. Nebylo by možné, aby se o tomto řízení podnik nedozvěděl a řízení bylo provedeno a rozhodnutí bylo vydáno proti stavební správě, jež subjektivitu nemá. Takové rozhodnutí by podnik nevázalo; přitom odstranění tohoto exekučního titulu, kdyby nebyly podány námitky, by bylo obtížné. Opačný výklad by narážel na základní ustanovení občanského zákoníku o způsobilosti k právům a k právním úkonům a odporoval by základním zásadám procesního práva.

Dojde-li k námitkám a k soudnímu řízení v případech, kde vzdor tomu, co bylo shora uvedeno, bylo rozhodnutí vydáno proti záводу a nikoliv podniku, bude věcí soudu, aby tento nedostatek odstranil tím, že by v souladu s ustanovením § 7 o. s. ř. náležitě poučil účastníky a vedl by je k návrhu na připuštění změny žalovaného, jak to má na mysli § 415 o. s. ř., a takovou změnu potom povolil.

ad 5.):

Jaký vliv na zavedení rozhodčího řízení má ta okolnost, že podnik, v němž již došlo k zavedení rozhodčího řízení, byl delimitován:

V těch případech, kdy závod, který byl delimitován, zůstává samostatným organizačním útvarem (srov. § 37 vyhl. č. 68/1958 Ú. l.) i po delimitaci, delimitace sama nemá vliv na rozhodčí řízení, které bylo na závodě zavedeno už před delimitací, pracovní spory se dále projednávají v rozhodčím řízení, a to i tehdy, když v podniku, do něhož byl závod delimitován, rozhodčí řízení zavedeno nebylo. Skutečnost, že delimitovaný organizační útvar je závodem bez právní subjektivity, je nerozhodná, poněvadž podle § 1 cit. vyhl. se řízení zavádí v závodech a pracovištích v souladu s organizační strukturou ROH, jehož orgánem rozhodčí orgán je, a bez ohledu na to, jakou povahu pracoviště má

po stránce právní.

V těch případech však, kdy na delimitovaném závodě nebylo před delimitací rozhodčí řízení zavedeno, zatímco v nastupujícím podniku bylo členskou schůzí ROH rozhodčí řízení již zavedeno, je třeba, aby členská schůze delimitovaného závodu se usnesla na zavedení rozhodčího řízení. Kdyby usnesení členské schůze nastupujícího podniku mělo vázat i podnik delimitovaný, šlo by o narušování odborářské demokracie a rozhodčí řízení by se prakticky týkalo zaměstnanců, kteří se na jeho zavedení vůbec neusnesli.

ad 6.):

Přípustnost určovacích návrhů v rozhodčím řízení:

Vyhl. č. 184/1959 Ú. l. neomezuje nijak předmět řízení, pokud jde o nároky z pracovního poměru. Již to hovoří pro to, aby se připustily i určovací návrhy. Ostatně do pravomoci rozhodčího orgánu patří jistě vše, co patří do pravomoci soudů v pracovních věcech. Je-li proto před soudem přípustná určovací žaloba, je přípustný i určovací návrh v rozhodčím řízení.

Určovací návrh je ovšem přípustný jen v tom rozsahu, v jakém je přípustný u soudu, protože není myslitelné, aby o námitkách rozhodoval někdo jiný než soud. A má-li rozhodovat soud, musí to být o věcech, o kterých by – nebýt rozhodčího řízení – mohl soud rozhodovat.

Proto bude v rozhodčím řízení přípustný jen návrh na určení, zda tu je určité právo či právní poměr, nikoliv tedy zda z konkrétního právního poměru, který nebude pochybný (např. zásadní otázka hmotné odpovědnosti), vyplývá pro navrhovatele konkrétní povinnost, a jaká (např. určovací návrh hmotně odpovědných pracovníků, kteří mají ve svém oddělení manko, v tom směru, že nejsou povinni na toto manko ničeho zaplatit).

ad 7.):

Dosah námitek:

Směřuje-li rozhodnutí rozhodčího orgánu proti několika zaměstnancům (např. proti vedoucímu prodejny a třem hmotně odpovědným prodávacům), nutno mít za to, že v případě, kdy i jen jeden z nich podá námitky, je tím sistováno celé rozhodnutí. Ve vyhl. č. 184/1959 Ú. l. není totiž ustanovení o částečné právní moci a ustanovení obč. soudního řádu nelze použít ani analogicky.

[Srov. i komentář ke Směrnici pro rozhodování pracovních sporů ve výrobních družstvech ze dne 27. ledna 1960, poř. č. 17, Věstníku ÚSVD č. 4/60, Ústřední rada družstev, 1961, str. 60, podle něhož v případě, že předmětem sporu byly shodné nároky více členů, nebo směřoval-li shodný návrh družstva proti více členům, může námitky proti rozhodnutí podat samostatně kterýkoliv člen družstva bez ohledu na postup ostatních. Komise péče pro pracující, jíž se námitky podávají (srov. § 10 odst. 2 cit. Směrnice), ovšem prověří (změní) původní rozhodnutí – shledá-li pro to důvody – i ve vztahu k ostatním, jichž se týká shodný nárok nebo shodná povinnost, třebaže námitky nepodali].

ad 8.), 9.):

Obnova řízení; náprava nezákonného rozhodnutí:

Tam, kde rozhodčí řízení bylo bezvýsledné a spor byl předložen k rozhodnutí soudu (§ 12 odst. 1 cit. vyhl.), nemůže být pochyb o tom, že obnova řízení je možná a je samozřejmé, že tento návrh může být bez dalšího podán u soudu.

O povolení obnovy rozhodne soud první stolice, který také provede řízení o obnovu. Není zákonného podkladu pro závěr, že by soud měl znovu postoupit věc rozhodčímu orgánu. Jakmile věc byla již jednou postoupena soudu podle § 11, resp. § 12 cit. vyhl., je tím pro další řízení dána pravomoc soudu. Zásada trvání příslušnosti vyjádřená v § 14 o. s. ř. vyžaduje, aby věc, k jejímuž projednání byl již jednou soud příslušný, zůstala i nadále v pravomoci soudu.

Návrh na obnovu řízení však není možný tam, kde námitky podány nebyly. Vyhl. č. 184/1959 Ú. l. neobsahuje v tom směru žádnou úpravu. Vychází-li se pak ze zásady, že v rozhodčím řízení neplatí analogie procesních předpisů, pak by musely být ve vyhl. č. 184/1959 Ú. l. zvláště upraveny podmínky obnovy, aby v rozhodčím řízení mohlo být o takovém návrhu jednáno a rozhodnuto.

Pokud jde o nápravu nezákonného rozhodnutí, popř. smíru, který byl schválen, ač je v rozporu se zákonem, je třeba především konstatovat, že vyhl. č. 184/1959 Ú. l. zná jediný opravný prostředek proti rozhodnutí rozhodčího orgánu, a to námitky podle § 11 cit. vyhl. Mimořádné opravné prostředky cit. vyhláška nezná. Stížnost pro porušení zákona podle § 210 o. s. ř. nelze do rozhodnutí rozhodčího orgánu podat, když vyhl. č. 184/1959 Ú. l. nemá v tom směru ustanovení a ani analogicky nelze použít ustanovení obč. soudního řádu. Nejde zde ani o pravomoc soudní, ani o pravomoc jiného státního orgánu, nýbrž o pravomoc danou společenské organizací, jejíž organizace základní plní úkoly uložené jí stanovami ROH a usneseními vyšších odborových orgánů (srov. čl. 1 usnesení IV. všeodborového sjezdu, zák. č. 37/1959 Sb.).

Nápravu nezákonného rozhodnutí lze sjednat jen zásahem Krajské odborové rady, která po projednání s krajským soudem a krajskou prokuraturou přezkoumá nezákonné rozhodnutí rozhodčího orgánu (resp. smír jím schválený, který je v odporu se zákonem) a uloží rozhodčímu orgánu, aby ve věci znovu jednal a vydal nové rozhodnutí, příp. aby odvolal schválení smíru a to tak, aby odpovídalo stanovisku, které ve věci zaujala Krajská odborová rada. Tímto postupem dojde k uplatnění zásady vyjádřená v čl. 44 stanov ROH, že totiž KOR mají vykonávat kontrolní činnost v kraji nad nižšími složkami, dále čl. 47 o řídicí funkci jednotlivých krajských odborových svazů, a konečně i zásada § 15 směrnic č. 184/1959 Ú. l. o odpovědnosti závodního výboru ROH vyšším odborovým složkám za provádění rozhodčího řízení.

V závěru je třeba uvést, že zásadám vnitroodborářské demokracie je cizí nějaké instalační rozhodování odborových orgánů, které by zrušovaly nebo měnily rozhodnutí nižších orgánů. Takový postup se připouští jen zcela výjimečně a pouze tehdy, bylo-li to výslovně stanoveno vrcholnými orgány ROH (srov. např. § 11 odst. 4 vyhl. č. 184/1959 Ú. l., § 19 vyhl. č. 105/1959 Ú. l.). Jinak lze ze zásad demokratického centralismu a stanov ROH dovozovat pouze, že vyšší odborové orgány mají zjednávat nápravu nesprávného rozhodnutí nižšího orgánu tím způsobem, že jeho rozhodnutí přímo neruší, nýbrž svým usnesením pouze zavazuje příslušný nižší odborový orgán, aby své nesprávné usnesení sám změnil.

Otázky týkající se řízení před soudem: ad 10.):

Postup soudů v případech, kdy rozhodčí řízení zůstalo bezvýsledným:

O bezvýslednosti rozhodčího řízení se zmiňuje ust. § 405 a) odst. 1 o. s. ř. a § 2 odst. 2 vyhl. č. 184/1959 Ú. l. Z ust. § 13 odst. 1 cit. vyhl. vyplývá, že jsou tím míněny případy kvalitativně odlišné, kdy jednak rozhodčí orgán ať již z jakéhokoliv důvodu o věci samé nebo o námitkách proti rozhodnutí včas nerozhodl (§ 11 odst. 5, § 12 odst. 1, 2 cit. vyhl.), jednak že závodní výbor skutečně rozhodl a považuje námitky podané proti jeho rozhodnutí za neodůvodněné (odst. 5), nebo že jde o další námitky proti rozhodnutí, které učinil závodní výbor na základě podaných námitek (odst. 6).

Pro všechny tyto případy má zákon ustanovení o dalším postupu soudu v § 405 b) odst. 1 o. s. ř.,

podle něhož soud projedná jako žalobu návrh, který podal účastník u rozhodčího orgánu a který po bezvýsledném rozhodčím řízení postoupil závodní výbor základní organizace ROH soudu. Soud tedy podle cit. ustanovení rozhoduje ve věci o nové žalobě bez ohledu na eventuální předcházející rozhodnutí rozhodčího orgánu, které se prakticky v důsledku podaných námitek ruší (jde o podobné důsledky jako v případě včas podaného odporu v rozkazním řízení podle § 425 odst. 3 o. s. ř.).

V ust. § 405 b) odst. 1 o. s. ř. tedy zákon vycházel ze dvou možností: buď se řízení skončí u rozhodčího orgánu a pak je další řízení u soudu vyloučeno anebo se řízení před rozhodčím orgánem neskončí (ať již z jakéhokoli ze shora uvedených tří důvodů, tj. tedy i z toho důvodu, že závodní výbor považuje námitky podané proti jeho rozhodnutí za neodůvodněné anebo že jde o další námitky, které učinil závodní výbor na základě podaných námitek) a pak se věc předloží soudu, který o ní rozhoduje jako o nové žalobě. Soud vychází tedy jen z návrhu podaného v rozhodčím řízení, nezabývá se námitkami jako opravným prostředkem a rozhodnutí soudní ve svém výroku nevyjadřuje vůbec vztah k rozhodnutí rozhodčího orgánu ani k podaným námitkám; to znamená, že rozhodnutí rozhodčího orgánu ani výslovně nepotvrzuje, ani nemění, ani neruší a že také nerozhoduje o tom, zda se námitky zamítají, či zda se jim vyhovuje.

V soudním řízení mohou ovšem účastníci podle ust. § 405 b) odst. 2 o. s. ř. kdykoliv dosáhnout zastavení řízení pouhým prohlášením, že se podrobují rozhodnutí, které vydal rozhodčí orgán (srov. naproti tomu ust. § § 73, 188 o. s. ř., podle nichž při zpětvzetí žaloby i odvolání se řízení zastaví jen tehdy, přizná-li mu soud účinnost).

ad 11.):

Změna návrhu (rozšíření návrhu):

Soud, jemuž věc byla předložena po bezvýsledném rozhodčím řízení, je oprávněn rozhodnout jen o těch nárocích, které byly uplatněny v rozhodčím řízení.

Došlo-li by však k rozšíření žaloby ohledně téhož nároku, který byl již předmětem rozhodčího řízení, lze změnu připustit bez předchozího rozhodčího řízení (např. se u soudu zjistí, že manko v inventovaném období bylo vlastně větší). Žalobu lze před soudem v tomto směru rozšířit, aniž by to vyvolalo nutnost projednání rozhodčím orgánem.

Tam však, kde by šlo o uplatnění nového nároku (např. vedle nároku na odměnu za práci přes čas by byl před soudem uplatněn ještě nárok na peněžitou náhradu nevybrané dovolené na zotavenou), změna přípustná není; o tomto nároku musí být nejprve jednáno v rozhodčím řízení.

ad 12.):

Zpoplatnění sporu postoupeného soudu po bezvýsledném rozhodčím řízení:

V otázce, zda a jak v případě bezvýsledného řízení rozhodčího dojde k zpoplatnění sporu postoupeného soudu, zaujal Nejvyšší soud toto stanovisko:

Skončila-li věc [§ 450 a) o. s. ř.] před rozhodčím řízením bezvýsledně a dostane-li se k projednání před soud ať již z podnětu jakéhokoli, platí přísl. ustanovení zák. č. 173/1950 Sb. ve znění zák. č. 10/1959 Sb. Nejde zde o nějaké pokračování v řízení, nýbrž o řízení nové (srov. bod 10 shora), které je nutné právě proto, že řízení před rozhodčím orgánem zůstalo bezvýsledné nebo že někdo z účastníků dal podnět k tomu, aby spor byl přenesen na soud a soudem rozhodnut [srov. i § 405 b) odst. 1 o. s. ř. „soud projednává jako žalobu návrh ...“]. To tedy znamená, že pro jednání před soudem z hlediska poplatkového platí jen osvobození podle ustanovení § 10 odst. 1 písm. b) zák. č. 173/1950 Sb. ve znění zák. č. 10/1959 Sb. (tj. osobní osvobození zaměstnanců, jsou-li předmětem

řízení nároky z jejich pracovního poměru s výjimkou nároků na náhradu škody způsobené úmyslně nebo v opilosti anebo trestným činem) a že jinak žádné osvobození věcné ani osobní v úvahu přijít nemůže. V důsledku toho je ovšem třeba použít i ustanovení § 7 odst. 1 cit. zák. ve znění zák. č. 10/1959 Sb. pokud uvedené osobní osvobození neplatí, tedy např. tam, kde návrh na zahájení rozhodčího řízení podal zaměstnavatel a řízení bylo přeneseno na soud v důsledku námitek podaných zaměstnancem (srov. „Výběr“ č. 36/60).

Povinnost k úhradě soudních poplatků je třeba posuzovat podle toho, kdo podal návrh na projednání sporu v rozhodčím řízení bez ohledu na to, na podkladě námitek kterého z účastníků sporu se spor dostal k soudu. Podal-li tedy návrh v rozhodčím řízení podnik, má být vyzván soudem k zaplacení příslušného poplatku dříve, než soud zahájí řízení. V případě, že návrh podal zaměstnanec, nebude zatím poplatek požadován; o poplatkové povinnosti bude rozhodnuto až podle výsledku sporu (srov. stanovisko min. spravedlnosti zaujaté v dohodě s min. financí; Věstník min. sprav. č. 2/61, str. 33).

Podal-li tedy v rozhodčím řízení návrh podnik, bude v řízení před soudem vyzván, aby zaplatil poplatek dříve, než bude zahájeno řízení; z toho plyne i důsledek, že v případě nezaplacení poplatku bude nutno žalobu odmítnout.

[Srov. i otázky č. 1.), 2.), 3.), 7.) shora, které se vztahují také k řízení před soudem].